

**HUMANISTINEN
AMMATTIKORKEAKOULU**

Potilasohjeen käännös

Tekijänoikeudet käännöksessä

Janna Parkkinen & Marika Saremaa

Viittomakielentulkin koulutusohjelma (240 op)

04 / 2014

HUMANISTINEN AMMATTIKORKEAKOULU

Viittomakielentulkin koulutusohjelma

TIIVISTELMÄ

Työn tekijät Janna Parkkinen & Marika Saremaa	Sivumäärä 27 ja 6 liite sivua, DVD
Työn nimi Potilasohjeen käännös, tekijänoikeudet käännöksessä	
Ohjaava opettaja Sirpa Lyytinen	
Työn tilaaja ja työelämäohjaaja Humakin opetustulkikeskus, Mikko Karinen & Helmi Koukka	
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyössämme tutkimme tekijänoikeudellista näkökulmaa käännöksen tekemisessä, sekä käännöksen tekijöiden oikeutta omaan käännökseensä. Opinnäytetyömme produkti toimii työmme pohjana ja sen kautta tarkastelemme näkökulmia tekijänoikeudellisiin oikeuksiin.</p> <p>Työmme tilaaja on Humakin opetustulkikeskus, Mikko Karinen ja Helmi Koukka. Työmme produkti toimii heille materiaalina opetukseen ja tulkkaukseen valmistautumiseen.</p> <p>Produktimme lähtötekstinä toimii Duodecimin internet- sivuilta löytyvä palovamman ensihoito-ohje, josta muokkasimme sopivan tiivistelmän käännöstämme varten. Lähdimme selvittämään Duodecimin taholta oikeutta ja lupaa käyttää heidän tekstiään, koska alkuperäisenä tarkoituksenamme oli tehdä laajempaan levitykseen tarkoitettu käännös.</p> <p>Sovimme kuitenkin Duodecimin kanssa että heidän toiveestaan teksti ei olisi käytettävissä julkisessa levityksessä, vaan ainoastaan opetuskäytössä Opetustulkikeskuksen toimesta.</p> <p>Tekijänoikeuslaissa on tärkeää toisen tuotoksen kunnioitus ja oikeus omaan tuotokseensa, sekä tuotoksen tekijän oikeus tulla ilmi tuotosta lainatessa, tai käytettäessä lähteenä. Tämä on erityisen tärkeää kun teksti, johon tuotosta käytetään, on julkisessa levityksessä, varsinkin jos alkuperäistä tekstiä on muunneltu tai muokattu.</p> <p>Opinnäytetyömme on suunnattu opiskelijoille, tulkeille sekä myös kääntämisestä kiinnostuneille, sillä tekijänoikeudet ovat asioita joita ei ole käsitelty opinnäytetöissä alallamme aiemmin, eikä niitä myöskään käsitellä paljoa opintojemme aikana.</p>	
Asiasanat Tekijänoikeudet, viittomakieli, käännös	

HUMAK UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES
Degree Programme in Sign Language Interpreting

ABSTRACT

Authors Janna Parkkinen & Marika Saremaa	Number of Pages 27 + 6, DVD
Title Translation of patient instruction, Copyright in translation	
Supervisor Sirpa Lyytinen	
Subscriber and Mentor HUMAK Teaching interpreter Center, Mikko Karinen and Helmi Koukka	
Abstract <p>In our thesis we examine the copyright point of view in the translation of publication, as well as translation factors, the rights to the translation by the translators. Our thesis product operates as the basis of our work and through it we look at aspects of copyright in legal rights.</p> <p>Our client is HUMAK educational interpreter Center, Mikko Karinen and Helmi Koukka. Our product works for them as a teaching material and a guide on how to prepare for interpretation situations.</p> <p>Our product's source of information is the Duodecim website's first aid instructions for burns, from which we adapted the appropriate summary for our translation. We set out to investigate the right and permission to use the website's text from Duodecim, since the original intention was to make a translation for a wider distribution.</p> <p>However, we agreed with Duodecim that according to their wish the text would not be available for public distribution, but only for educational use by the Educational interpreter Center.</p> <p>In copyright law, important things are the respect for the output of others and the right to one's own, as well as the mention of the original author in cases of lending the material or when it is used as a source. This is particularly important when the text to which the original text is used, is in the public distribution, especially if the original text has been altered or modified.</p> <p>Our thesis is aimed to students, interpreters as well as those who are interested in interpretation, because copyrights are an issue that has not been addressed in thesis in our industry in the past, neither are they widely dealt with during our studies.</p>	
Keywords Copyright, sign language, translation	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5	
2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET		7
3 MIKÄ ON KÄÄNNÖS?	7	
3.1 Käännösteoriat	8	
4 TEKIJÄNOIKEUDET	10	
4.1 Historia	11	
4.2 Tekijänoikeudelliset rikkomukset		12
4.3 Tekijänoikeudelliset sopimukset		13
4.4 Siteeraaminen	15	
4.5 Tekijänoikeudelliset rajat		16
5 TOTEUTUS	17	
5.1 Käännösprosessi	20	
6 TULOKSET	23	
7 POHDINTA	25	
LÄHTEET	27	
LIITTEET	28	

1 JOHDANTO

Humanistisessa ammattikorkeakoulussa, niin kuin myös muissa kolmannen asteen koulutuksissa opiskeluajan tärkeäksi osaksi korostuu oikeanlainen lähteiden käyttö. Opintojen aikana opiskelija saa tehtäväkseen etsiä monenlaista tietoa monella eri tavalla, joten on hyvä tietää erilaisista lähteisiin liittyvistä käyttörajoituksista.

Opinnäytetyössämme tarkastelemme tekijänoikeudellisia oikeuksia ja asetuksia lähtötekstin käytössä ja lainaamisessa, sekä omassa oikeuksia omassa käänöksessämme. Opinnäytetyömme sisältää tietoa, josta on hyötyä niin koulumme opiskelijoille kuin lehtoreillemekin.

Ajatus tekijänoikeudellisesta näkökulmasta kiinnosti myös tilaajaamme Humakin Opetustulkkikeskusta, joten saimme siunauksen aiheellemme myös tilaajan puolelta. Heillä ei myöskään ollut tietoa aiemmasta samankaltaisesta opinnäytetöstä, eikä myöskään laajempaa pohjatietoa koskien tekijänoikeuksia.

Osana opinnäytetyötämme on myös käänös, eli produkti, josta koko opinnäytetyömme ja sen lopullinen idea on saanut alkunsa. Opinnäytetyömme alkuvaiheessa tarkoituksenamme oli tehdä käänös suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle palovamman ensiapuohjeesta tavoitteena saada se myös julkiseen levitykseen.

Haluamastamme aiheesta ei kuitenkaan ole olemassa yksittäistä tiettyä potilashoito-ohjetta potilaiden ja vammojen yksilöllisyyden takia. Pitäydyimme kuitenkin suunnitelmassamme tehdä produkti opinnäytetyönämme ja aloimme etsiä mahdollisia hoito-ohjeita internetistä eri terveydenhuollon sivustoilta.

Produktimme lähtötekstiksi löysimme muutamia eri ohjeita palovamman hoidosta. Löydettyämme sopivan ja meitä miellyttävän tekstin huomasimme, että meidän on tarkasteltava tekijänoikeudellisia näkökulmia, juuri sellaisia jotka koskettavat meidän produktiamme. Päädyimme käyttämään Duodecimin internetsivuilta löytynyttä ohjetta, koska se on kattava ja yksityiskohtainen.

Meidän tulisi selvittää myös produktin lähtötekstiin liittyvät käyttöoikeudelliset asiat ennen tekstin luvallista käyttöönottoa. Kumpikaan ei meistä aluksi tullut ajatelleeksi tekstiin liittyviä käyttöoikeudellisia asioita ja koska ne jäivät meitä mietityttämään, syntyi idea ottaa opinnäytetyöhömmä tekijänoikeudellinen näkökulma.

Tekstiin liittyvien tekijänoikeudellisten yhteydenottojen jälkeen, tulimme lopputulokseen, että tekstin oikeuksien haltijoiden halusta, emme toutettaisi käännöstä siten että se tulisi yleiseen levitykseen, joten produkti tulee käyttöön vain oppilaitoksemme sisällä tilaajamme Opetustulkkikeskuksen opetusmateriaaliksi ja tulkkaukseen valmistautumisen materiaaliksi.

Tekijänoikeuksia ei tietääksemme ole aiemmin käsitelty opinnäytetöissä, joten saisimme myös aloittaa puhtaalta pöydältä tehtävän ja tutkimuksen kanssa. Produktin ja opinnäytetyön aiheen varmistuessa aloimme kiinnostua enemmältikin tekijänoikeuksista ja lopulliset tutkimuskysymyksemme polveutui juuri tätä kautta. Tutkimuskysymyksiksi muodostuivat kysymykset:

1. Milloin kysyä lupa teoksen käyttämiseen käännöksessä?
2. Omat oikeuteni käännökseen?

2 TUTKIMUSMENETELMÄT JA TUTKIMUSKYSYMYKSET

Opinnäytetyömme on toiminnallinen opinnäytetyö joka sisältää raportin ja kirjoitetun produktin lisäksi myös erillisen produktin, tässä tapauksessa DVD:n johon on kuvattu käännöksemme.

Lisäksi olemme käyttäneet aineistonkeruuta ja konsultointia saadaksemme tietopohjaa johon perustaa ja soveltaa tutkimustuloksemme. Aineistonkeruuta olemme käyttäneet tekijänoikeuslakia ja -asioita tutkiessamme ja konsultointia suurelta osin lähdemateriaalin hankintaa varten. Meillä ei ollut ongelmia löytää lähdeteoksia opinnäytetyötämme varten, kuten voi olla mahdollista aineistonkeruu menetelmiä käyttävissä opinnäytetössä. (Vilka & Airaksinen 2003, 56.)

Konsultoimamme henkilöt ovat tutustuneet tekijänoikeuteen joko opintojensa kautta, tai ovat muuten olleet kyseisen lain kanssa tekemisissä, joko työnsä tai muun toimintansa kautta. Koimme heidän omaavan tarpeeksi tarpeellista professionaalisuutta ja tietämystä asiaan voidaksemme konsultoida heitä. (Vilka & Airaksinen 2003, 64.)

Tutkimuskysymyksemme: 1. Milloin kysyä lupa teoksen käyttämiseen käännöksessä? Ja 2. Omat oikeuteni käännökseen? Tulivat ajankohtaiseksi tilaaja- ja ohjaajapalaverien yhteydessä. Meitä kaikkia kiinnosti tekijänoikeudellinen näkökulma työhömmme, lisäksi tekijänoikeudellisia asioita ei juuri koulutuksessamme käsitellä. Tämän tyylistä opinnäytetyötä, joka käsittelee tekijänoikeuksia, ei ole myöskään aiemmin tehty.

3 MIKÄ ON KÄÄNNÖS?

Kääntäminen tarkoittaa lähtökielisen viestin siirtämistä kohdekielelle. Kääntämistä on niin kirjallisuuden kääntäminen kuin puheen kääntäminen. Kääntämisessä yleensä on vahvasti mukana myös eri kielten kulttuurit. Kulttuurien välittäminen onkin tärkeä

asia kääntämisessä, koska silloin saadaan välitettyä paljon enemmän informaatiota, kun taas jos käännetään vain sanoja sanojen perään. (Vehmas-Lehto 1999, 11-12.)

Moni kääntämiseen perehtymätön henkilö saattaa ajatella, että pelkkä kahden kielen osaaminen antaa valmiudet toimia kääntäjänä tai tulkkina. Aiheen ollessa monelle tuntematon, eikä siihen ole perehdytty kunnolla, jää monelta pohtimatta kuinka monimutkainen ja haastava prosessi käännöksen tekeminen on kaikkine käännösongelmineen ja vaatimuksineen. (Vehmas-Lehto 1999, 16–20.)

Tekstin sisällöllisen ja viestinnällisen käännöksen lisäksi käännöksen tekijän on tärkeä tuntea ja ottaa huomioon myös käännettävien kielten kulttuurit ja niiden erot saadakseen käännöksestä mahdollisimman ymmärrettävän ja kattavan. (Saarti 2013, 38.)

Käännös on eri asia kuin tulkkaus. Tulkkauksella tarkoitetaan kielen kääntämistä ja viestin välittämistä tulkkauhetkellä, voidaan myös ajatella, että tulkkauksessa tuotetaan heti ensimmäisellä kerralla lopulliseksi tarkoitettu teksti, toisin kuin käännöksessä, jossa kohdetekstiä voidaan pitää tilapäisenä ja potentiaalisena (Reiss & Vermeer 1984, 12).

Tulkkausta ei voida toistaa samalla tavalla kuin se on aiemmin tehty, sille ominaista on myös, että sitä ei voi korjata, toisin kuin käännöstä josta on olemassa lähtö- ja kohdeteksti jotka ovat käytettävissä alkuperäisinä vertaamista ja kohdetekstin muokkaamista varten. Tällöinkin korjaajan on oltava kääntäjä itse. (Reiss & Vermeer 1984, 11.)

3.1 Käännösteoriat

Lähtiessämme työstämään opinnäytetyötämme aloimme alusta asti molemmat tarkastella ja tutkia eri käännösteorioita aina kaikkien muiden koulutehtävien ohella.

Onneksemme molemmilla meillä on samanlainen ajattelu käännöksen tekemisestä, koska se tekee produktin työstämisestä huomattavasti sujuvampaa ja rajaa jo osan käännöstyyleistä ja -teorioista pois käytöstämme.

Käännöstä tehdessämme emme tukeutuneet vain johonkin tiettyyn käännösteoriaan vaan sovelsimme eri teorioita tavoitteemme saavuttamiseksi (Immonen, Pakkala-Weckström 2011, 22).

Alkuperäisen suunnitelman mukaan ajattelimme tekevämme molemmat oman kirjallisen version käännöksen lähtötekstistä ennen tekstin yhteistä muokkaamista. Aikataulun puitteissa totesimme kuitenkin olevan parempi, että työstämme käännöksen yhdessä alusta alkaen.

Molemmille meille on tärkeää, että käännös on mahdollisimman kattava ja informatiivinen. Tutkittuamme lähtötekstiä, totesimme, että käännöstä on lähdettävä työstämään paljon produktiivisuuden kautta. Näin saisimme tuotoksestamme selkeimmän ja kuvaavimman lopputuloksen, koska kaikille sanoille mitä lähtötekstissä käytetään, ei löydy selkeää omaa kiinteää viittomaa.

Puuttuville viittomille lähdimme hakemaan produktiivista vastinetta mm. siten, että haimme Internetistä hakukoneella aina kyseisen apuvälineen kuvan ja ohjeet, joita missäkin vaiheessa käytettiin. Näin pystyimme muodostamaan toiminnallisia ja kuvaavia viittomia, jotka kuljettavat tekstiä eteenpäin.

Käännöstä tehdessämme meille ei muodostunut suurempia näkemyseroja kuinka lähteä työstämään tekstiä. Käännöksen ja viittomien pohtiminen tapahtui yhdessä ja samassa tilassa, tilanteen jouduttamisen ja sujuvuuden kannalta näin oli paras tehdä. Pohdimme ja teimme pieniä hienosäätöjä käännökseen vielä myös erillämme ennen ensimmäistä videointia.

Suurimmat haasteet käännöksen työstössä ilmenivät mm. edellä viitattujen viittomien muodossa. Haastettamme helpotti lähtötekstin selkeys sekä Internetistä löytämämme kuvat ja ohjeet, joiden pohjalta pystyimme muodostamaan tarvittavat viittomat.

Vaikka tavoitteenamme olikin tuottaa mahdollisimman informatiivinen ja selkeä produkti, ei se mielestämme tarkoita käännöksessämme sana-sanalta kääntämistä. Lähdimme kääntämään ennemmin kattavia ja selkeitä kokonaisuuksia, jotka mielestämme ajoivat tarkoitusperiämme ja tavoitteitamme enemmän, sekä antavat selkeämmän kuvan lähtötekstin tarkoitusperistä.

Emme selitä käännöksessämme esimerkiksi palovammojen eri asteiden eroja auki sen enempää kuin mitä lähtötekstissä kerrotaan. Lähtökohtana meille ei ollut alan termistön selvittäminen videon katsojalle vaan se, että teksti on ymmärrettävä ja sen mukaan on mahdollista toimia. (Vehmas-Lehto 1999, 55–57.)

Meille ei kuitenkaan ollut lopullisen tärkeää tekstin ekvivalenttisuus vaan sen adekvaattisuus. Emme olisi kyenneetkään täydellisen ekvivalenttiin käännökseen juuri tiettyjen puuttuvien kiinteiden viittomien takia. Tämän vuoksi meille nousi tärkeämmäksi prioriteetiksi muodostaa tekstistä mahdollisimman vastaava ja viittomakielisille ymmärrettävä käännös. (Vehmas-Lehto 1999, 90–94, 96. Immonen, Pakkala-Weckström 2011, 22.)

4 TEKIJÄNOIKEUDET

Tekijänoikeuslain lähteille ja juurille pääsee pohtimalla kysymystä: Kuinka haluan muiden kohtelemaan teostani? (Mansala 2009, 7). Jokaisella, joka tuottaa teoksen on oikeus omaan tuotokseensa kuin myös isyysoikeus teostaan kohtaan. Tämä tarkoittaa oikeutta tulla nimetyksi teosta käytettäessä muissa yhteyksissä.

Tekijänoikeuksilla tarkoitetaan lakisääteistä taloudellista ja moraalista yksinoikeutta, joko kirjalliseen tai taiteelliseen teokseen. Tekijänoikeus tarjoaa suojaa teoksen tekijälle, jottei tämän töitä kopioitaisi tai saatettaisi yleiseen levitykseen ilman tekijänoikeuden haltijan itsensä antamaa lupaa. Tekijänoikeus kattaa ainoastaan nimenomaisen teoksen suojan, ei sen sisältämiä ideoita ja oivalluksia. (Toikkanen, Oksanen 2011, 25.)

Tekijänoikeudella eli immateriaalioikeudella taataan suoja teoksen, joka voi käsittää niin kirjallisuutta, taidetta, musiikkia, valokuvia, Internet-ohjelmia jne., tekijälle. Tekijänoikeuden saamiseksi edellytetään, että vain yksi tai useampi henkilö yhteistyössä ovat tuottaneet teoksen ja tietyn lopputuloksen, jota kukaan muu ei ole kykenevä tuottamaan. (Mansala 2009.)

Immateriaalioikeuden historia ulottuu ajalle jolloin painotekniikka on alkanut kehittyään. Tekstiä on kyetty alkamaan painamaan ja monistamaan joka on mahdollistanut sen levityksen laajemmaltikin. Tämänhetkinen immateriaalioikeuslaki on vuodelta 1961, mutta sitä on muokattu ja kehitetty jatkuvasti kehityksen mukana. (Mansala 2009).

Tekijänoikeudellisen suojan saamiseksi teoksen tekijältä odotetaan hänen ”luoneen” ”itsenäisesti ja alkuperäisesti” jotain ”uutta ja omaperäistä”. Nämä määritteet ovat sittemmin muotoutuneet oikeuskirjallisuudessa edellytyksiksi itsenäisyys ja omaperäisyys. (Sorvari 2007, 40.)

Kun lähdetään määrittämään itsenäistä ja omaperäistä työtä, voidaan yleisenä ohjeena ja toteamana todeta, että itsenäinen ja omaperäinen työ on syntynyt ilman esikuvia kopioimatta jo olemassa olevaa materiaalia ilman ohjeita, vaan teos on selkeästi ollut uuden luomista, jossa on näkyvillä tekijänsä persoonallisuus. Kuinka persoonallisuus sitten esiintyy teoksessa, jää se tapauskohtaisesti arvioitavaksi. (Sorvari 2007, 41–42.)

4.1 Historiaa

Immateriaalioikeuden historia ulottuu ajalle, jolloin painotekniikka on alkanut kehittyään. Tekstiä on kyetty alkamaan painamaan ja monistamaan, joka on mahdollistanut sen levityksen laajemmaltikin. Tämänhetkinen immateriaalioikeuslaki on vuodelta 1961, mutta sitä on muokattu ja kehitetty jatkuvasti kehityksen mukana. (Mansala 2009.)

Vaikka yleisenä oletuksena onkin, että Gutenbergin luotua painokoneen 1400-luvulla mahdollistivat tekstin monistamisen ja laajemman jakelun, on tämä olettamus osaltaan harhaanjohtava. Sillä kirjamarkkinat ovat syntyneet jo ennen painokoneiden aikaa, erityisesti antiikin Roomassa kirjamarkkinoilla oli oma tärkeä asemansa kaupunkien markkinoilla.

Tiedonvälitykseen käytettiin papyrus-kääröjä, joita koulutetut orjat kopioivat. Tunnetuimmat kirjailijat saattoivat joskus saada rahallista korvausta tuotoksistaan, mutta yleisesti ottaen, korvauksen saaminen kirjoituksistaan oli harvinaista, mitä jo tuohon aikaan useat kirjailijat protestoivat suureen ääneen. Vaikka teoksistaan ei korvausta saanutkaan antiikin aikaan, oli plagiointi jo tuohon aikaan erittäin paheksuttua sekä myös paikoin kriminalisoitua.

Painokoneet mahdollistivat suuremman luokan kopiointimarkkinat, mutta tilanne ei kuitenkaan muuttunut välittömästi vaan kirjoituksia kopioitiin tasavertaisesti mm. luostareissa vielä vuosikymmenten ajan. (Toikkanen-Oksanen 2011, 23.)

4.2 Tekijänoikeudelliset rikkomukset

Plagioimalla, eli toisen teosta kopioimalla ja saattamalla sen jälkeen lainattu teos yleiseen käyttöön voi saada tuntuvat seuraukset. Esimerkkinä tekijänoikeusrikkomus, joka on rikosoikeudellisesti määritelty rikoslain 49. luvussa 1§:ssä, mutta sitä määrittää pääasiassa tekijänoikeuslain 1. luvun säännökset kohteesta ja sisällöstä sekä sitä täydentää 2. luvun säännökset tekijänoikeuden rajoituksista (Sorvari 2007, 27–28).

Tekijänoikeusrikkomuksessa ulkopuolinen henkilö loukkaa teoksen tekijän yksinoikeuksia tahallisesti tai törkeän huolimattomuuden seurauksena. Tällaisesta tapauksesta voi olla seurauksena sakkorangaistus (1-120 päiväsakkoa) (Toikkanen & Oksanen 2011, 60). Tekijänoikeusrikkomuksia ei valvo mikään ryhmä aktiivisesti, vaan vastuu tekijänoikeuden valvomisesta ja sitä kohtaan ilmenevistä rikkomuksista on tekijänoikeuden haltijalla (Mansala 2009).

4.3 Tekijänoikeudelliset sopimukset

Suomi on myös sitoutunut noudattamaan allekirjoittamiaan kansainvälisiä tekijänoikeussopimuksia, joiden lähtökohtana ovat vähimmäissuoja sekä kansallisen kohtelun periaate, mitkä tarkoittavat kunkin maan tarjoavan teoksille samanlaisen suojan kuin ne tarjoavat oman maansa teoksille. Näin ollen Suomen liittyttyä Euroopan unioniin on se sitoutunut myös soveltamaan kansainvälisissä sopimuksissa määritetyt direktiivit omaan lainsäädäntöönsä. (Harenko ym. 2006, 7, Poroila 2000, 57.)

Tärkeimpinä kansainvälisinä tekijänoikeussopimuksina pidetään Bernin sopimusta (hyväksytty Pariisissa 1971, Suomi allekirjoitti jo 1928), jota täydentää Yleismaailmallinen tekijänoikeussopimus (myös 1971), Rooman sopimus (vuonna 1961, Suomi allekirjoitti 1983), jota on täydennetty vuonna 1996 WIPO:n sopimuksella (World Intellectual Property Organization). Suomi on allekirjoittanut myös Maailma kauppajärjestö WTO:n hallinnoiman TRIPS-sopimuksen (Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights), jossa käsitellään immateriaalioikeuksien kauppaan liittyviä periaatteita ja kansainvälisen suojan tehostamista. (Harenko ym. 2006, 7-8, Poroila 2006, 57–58.)

Tekijänoikeus kuuluu lähtökohtaisesti aina sille henkilölle kuka on luonut uuden teoksen. Suomessa tekijänoikeus kuuluu aina jollekin henkilölle, eikä sitä voi olla alkupe räisenä juridisella henkilöllä esimerkiksi yhdistyksellä tai osakeyhtiöllä. Sen sijaan taloudelliset oikeudet voidaan siirtää tai myydä juridiselle henkilölle. (Poroila 2006, 21.)

Teoksen tekijä voi luopua omista taloudellisista oikeuksistaan kokonaan tai osaksi, sen sijaan tekijä ei voi luopua omista moraalisisista oikeuksistaan täysin. Tämä tarkoittaa esimerkiksi sitä, että hänellä on täysi isyysoikeus teokseensa aina, ja näin ollen oikeus tulla mainituksi teoksensa yhteydessä, vaikka muut oikeudet olisikin myyty jo eteenpäin. Tämän oletetaan johtuvan siitä, että isyysoikeus on koettu niin tärkeäksi osaksi moraalisia oikeuksia. (Apajalahti & Sotala 2010, 177.)

Käyttölupa eli lisenssi on yleisin tapa, jolla sovitaan tekijäoikeuden taloudellisista oikeuksista (Mansala 2000, 59). Jos tekijälle on toissijaista teoksesta saatava rahallinen hyöty ja hän haluaa mahdollisimman monien hyötyvän teoksestaan, voi hän laittaa oman teoksensa vapaasti jakoon maininnoin, että se on vapaasti käytettävissä (Mansala 2009, 59).

Tekijäoikeuslain 3 luvussa käsitellään oikeuden siirtymistä. Luvussa käsitellään yleisiä määräyksiä oikeuksien luovutuksesta sekä lisäksi erityissäännöksiä tekijäoikeudellisista sopimustilanteista ja – tyypeistä. (Harenko ym. 2006, 278.)

Lain 30–40 §:ssä olevat määräykset tekijäoikeudenluovutuksesta ovat tahdonvaltaisia, eli sopimuksen solmijat voivat toimia sopimallaan tavalla, myös toisin kuin laissa määrätään (Harenko ym. 2006, 278). Sopimukset voivat olla esimerkiksi tutkimus-, kehitys-, yhteistyö- tai työsopimuksia (Harenko ym. 2006, 279).

Tarkoituksenmukaisinta tekijäoikeuden alkuperäiselle omistajalle on pilkkoa oikeudet pienempiin osiin, jolloin esimerkiksi julkaisuoikeus käsittelee vain jotain tiettyä osa-aluetta, esimerkiksi Internet. Sopimuksen tekijä voi myös jättää itselleen samat oikeudet käyttäen teostaan rajattomasti tai hän voi halutessaan luovuttaa ne täysin sopimuksen toiselle osapuolelle, eli solmia rinnakkaisen- tai yksinomaisen sopimuksen. (Toikkanen & Oksanen 2011, 55.)

Mikäli teoksen omistaja haluaa selkeästi hyötyä taloudellisesti teoksestaan, sen tarkempi sopimuksen tulee olla. Sopimuksessa on tärkeää ottaa huomioon mm. myönnetäänkö sopimuksella yksityinen käyttöoikeus vai rinnakkainen käyttöoikeus käyttää teosta, tai voiko sopimuksen toinen osapuoli myöntää samanlaisia oikeuksia vielä eteenpäin.

Tärkeää on, että halutut luovutettavat käyttötavat ovat helposti havaittavissa. Internet nimenomaan korostaa tätä, koska se että aineisto on saatavilla Internetissä, ei suoraan tarkoita sitä, että se olisi kaikkien vapaassa käytössä. (Mansala 2009, 59–61.)

Vielä erikseen on olemassa sopimuslisenksi, jolla hallinnoidaan suurempia massoja teoksia. Teosten tekijät ovat valtuuttaneet jonkin tahon, esimerkiksi Teosto tai Kopioisto, valvomaan tekijäoikeuksiaan.

Tämä helpottaa esimerkiksi radioiden toimintaa siten, että noin ei tarvitse erikseen kysyä jokaisen kappaleen tekijänoikeuden haltijalta lupaa kappaleen esittämiseen, tai opetuksen yhteydessä materiaalin kopiointiin ei tarvitse pyytää erikseen jokaiselta kustantajalta lupaa teoksen käyttöön.

Teosto ja Kopiosto valvovat, että em. aloilla toteutuu heidän valtuuttaneiden alojen ja henkilöiden tekijänoikeudelliset oikeudet. (Mansala 2009, 61–62.)

4.4 Siteeraaminen

Asia mikä tulisi aina muistaa tekstiä lainatessa, on tuotoksen kunnioitus sekä tuotoksen luojan isysoikeuden kunnioittaminen. Varsinkin silloin, jos omaa tuotosta tai tekstin tai tuotteen kopiota esitetään julkisesti (Oksanen & Toikkanen 2011, 28).

Tuotosta lainatessa tai sitä käytettäessä tulisi aina siteerata tuotoksen tekijää sekä muistaa mainita hänet sekä teos lähdeviitteissä ja -luetteloissa. Tärkeää on muistaa myös lähtötekstin respektioikeus, eli kunnioitus sekä se, että käännös ei saa olla loukkaava lähtötekstiä tai tekstin tekijää kohtaan. (Oksanen & Toikkanen 2011, 28.)

Tekstin tekijä ei voi kieltää siteeraamista (Mansala 2009). Tekijänoikeudelliset kysymykset tulevat kyseeseen kun tekstiä tullaan käyttämään muissa tarkoituksissa kuin lähteenä, kuten esimerkiksi käännöksen lähtötekstinä, kuten itse teemme omassa opinnäytetyössämme.

Siteeraaminen onkin yksi merkittävimmistä oikeudenhaltijan yksinoikeuden rajoituksista. Siteeraamista on joko suora lainaus tai tekstin referointi vähäisin tai tekijänoikeudellisesti merkityksettömin muutoksin. Siltikin on tärkeää noudattaa tässäkin tilanteessa respektioikeutta ja katsoa, että se toteutuu. Jos on huomattavissa, että siteerattavaa teosta on muokattu vapaasti, ei ole kyseessä enää siteeraus-oikeudesta vaan tällöin henkilö on käyttänyt teosta omassa luomistyössään. Lähtötekstin muuttamisen rajat on määritetty siteeraus-oikeuden 22 §:ssä, 11 § 2 momentti. (Harenko ym. 2006, 172.)

4.5 Tekijänoikeudelliset rajat

Tekijänoikeuslaki määrittää asian ensimmäisessä pykälässä:

1 §

Sillä, joka on luonut kirjallisen tai taiteellisen teoksen, on tekijänoikeus teokseen, olkoonpa se kaunokirjallinen tai selittävä kirjallinen tai suullinen esitys, sävellys- tai näyttämöteos, elokuvateos, valokuvateos tai muu kuvataiteen teos, rakennustaiteen, taidekäsityön tai taideteollisuuden tuote, taikka ilmetköönpä se muulla tavalla. ([24.3.1995/446](#))

Kirjallisena teoksena pidetään myös karttaa sekä muuta selittävää piirustusta tai graafista taikka plastillisesti muotoiltua teosta sekä tietokoneohjelmaa. ([11.1.1991/34](#)) (23.3.2014 <http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>).

Immateriaalioikeuden historia ulottuu ajalle jolloin painotekniikka on alkanut kehitty-
mään. Tekstiä on kyetty alkamaan painamaan ja monistamaan joka on mahdollista-
nut sen levityksen laajemmaltikin. Tämänhetkinen immateriaalioikeuslaki on vuodelta
1961, mutta sitä on muokattu ja kehitetty jatkuvasti kehityksen mukana. (Mansala,
2009.)

Teoksen ollessa jo yleisessä levityksessä esimerkkinä kirja, joka on jo saatettu kirja-
kauppoihin, saa sitä edelleen levittää ilman seuraamuksia. Kuitenkaan esimerkiksi
kantaa ottavissa teksteissä tai opinnäytetöissä ei voi käyttää suoraan toisen ihmisen
kirjoittamaa tekstiä omana ajatuksena ilman, että mainitsee suoran lainauksen.

Tekijänoikeuslain 3. ja 4. § suojaavat alkuperäisen tekstin ja tekijän oikeuksia. Niissä
nimenomaan mainitaan kuinka lähtötekstiä ei saa muuttaa saati esittää tekstissä
esiintyviä asioita tai ajatuksia ominaan eikä tekstiä saa muuttaa ketään, varsinkaan
alkuperäistä tekijää loukkaavaan muotoon, vaan tekstistä tulee käydä ilmi selkeästi,
että teksti on lainattu joko lähdeviittein tai jollain muulla tapaa. (23.3.2014
<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>).

Teoksen tunnusmerkit täytyvät kun kyseessä on tuote jota ei pystytä toistamaan tai uusimaan saman lopputuloksen saamiseksi. Näin myös erotellaan tekijä, eli henkilö kenen hengentuote on kyseessä.

Tekijänoikeuslaki ei suojaa ideoita, vaan idean ympärille on pitänyt rakentaa jotain konkreettista tai idea itsessään pitää olla tuotettuna jollekin alustalle, esimerkiksi: CD-levy, paperi. Esimerkiksi opinnäytetyötä tehdessä opinnäytetyön tekijällä tai tekijöillä on oikeus omaan tekstiinsä, vaikka työn idea olisikin tullut ohjaajalta tai tilaajalta, koska he ovat ne henkilöt jotka rakentavat konkretian ja tutkimuspohjan idean ympärille ja rakentavat työn kokonaisuuden. (Mansala, 2009.)

Yksi selkeimmistä tekijänoikeuden merkeistä on pieni c-kirjain ympyrän sisällä, eli copyright – merkki. Kun teoksessa on näkyvillä kyseinen merkki, tarkoittaa se sitä, että teoksella on voimassaoleva tekijänoikeudellinen suoja. Tekijänoikeuden syntyminen ja suoja-ajan alkaminen ei edellytä merkin käyttöä. Siltikään merkin puuttuminen teoksesta ei suoraan tarkoita sitä, että teoksella ei olisi tekijänoikeuden suoja. (Harenko ym. 2006, 356.)

5 TOTEUTUS

Tutkimuskysymyksemme pyörivät tekijänoikeuslain ja tekijänoikeuksien ympärillä tavalla, joka on meille ajankohtainen nyt ja on ollut läpi opintojemme. Kuinka laajalti saan käyttää esimerkiksi verkkotekstejä? Kuinka laajaan levitykseen oma tuotokseni saa ulottua? Missä vaiheessa tulee pyytää lupa tekstin käyttämiseen, muokkaamiseen ja levitykseen ja keneltä? Saanko muokata tekstiä? Riittävätkö lähdeviittaukset käännöksessä? Nämä ovat olleet kysymyksiä, joita olemme itse pohtineet ja jotka tulivat ajankohtaiseksi opinnäytetyön suunnittelun alkaessa ja tilaajapalaverissa.

Halusimme käyttää käännöksemme lähtötekstinä Duodecimin Internet-sivuilta löytynyttä palovammanhoito-ohjetta (ohje liitteenä lopussa), koska mielestämme se oli sopivan kattava ja laaja. Tarkoituksemme oli myös selvittää terveydenhuollon alan

ammattilaisilta, olisiko lähtötekstimme tarpeeksi kattava ja relevantti ollakseen sopiva julkiseen levitykseen tulevassa tallenteessa.

Selvitimme kuinka laajalti saamme käyttää käännöstä, koska tässä vaiheessa suunnittelimme opinnäytetyömme olevan puhtaasti käännös ja produktin tuottaminen. Suunnitelmamme kuitenkin muuttui hyvin nopeasti, materiaaliimme liittyvien tekijänoikeudellisten oikeuksien tullessa ilmi. Kiinnostuimme kuitenkin aiheesta enemmän ja päätimme alkaa selvittämään oman materiaalimme käyttöoikeuksia ja sitä kautta asiaa myös hieman laajemmalti.

Tässä vaiheessa produktista tuli vain yksi osa opinnäytetyötämme, eikä tarkoitus ollut enää tehdä kuin mahdollisesti opetuksessa käytettävää materiaalia, jolloin tekijänoikeudet nousivat työmme punaiseksi langaksi.

Olimme yhteydessä Duodecimin markkinointipäällikkö Hannu Helisaloon sekä toimittussihteerin Minna Pellikkaan ja he osoittivat mielenkiintoaan opinnäytetyötämme kohtaan varsinkin kun työmme ei ole menossa julkiseen levitykseen ja antoivat täten luvan käyttää tekstiään tarpeidemme mukaisesti.

Lähdimme täten vähitellen työstämään lähteitä aihettamme varten. Tässä osaa opinnäytetyötämme käytimme tutkimusmenetelmänä tiedonkeruuta, joka oli meille välttämätöntä saadaksemme pohja- ja perustietoa tekijänoikeuslaista. Kun olimme päättäneet lopullisen opinnäytetyömme aiheen, konsultoimme henkilöä, joka opiskelee lakia, saadaksemme häneltä neuvoja lähdekirjallisuuden valintaan, koska tekijänoikeudet aihealueena oli hyvin tuntematon meille.

Lisäksi olemme konsultoineet puhelimitse Jarmo Saartia (26.4.2014), joka työskentelee Itä-Suomen Yliopiston kirjaston johtajana ja on tuottanut itsekin kirjallisuutta, näin ollen koimme hänen olevan kokemuksensa perusteella pätevä vastaamaan kysymyksiimme ja selkiyttämään meitä oudoksuttaneita asioita.

Kyseisen puhelun aikana pohdimme olemmeko selvittäneet turhaan Duodecimin taholta saammeko käyttää heidän tekstiään, koska palovamman hoito-ohje löytyy In-

ternetistä, eikä se mielestämme täytä edellä mainittuja määritelmiä itsenäisestä ja omaperäisestä tuotoksesta.

Saimme vastaukseksi, että emme ole tehneet turhaa työtä ja että juuri näin tuleekin toimia. Saarti pohti, että Duodecim on todennäköisesti tahollaan ostanut oikeuden alkuperäiseltä tekijänoikeuden haltijalta käyttäa tekstia omalla verkkosivullaan.

Kyseinen konsultointi selkeytti omia ajatuksiamme pohtiessamme tuloksiamme tutkimuskysymyksiimme. Vaikka olimme tutkineet lakitekstejä ja muuta kirjallisuutta jotka liittyvät tekijänoikeuksiin, tarvitsimme silti myös näkemystä henkilöltä, jolla on konkreettista kokemusta tekijänoikeuksista, varmenttaaksemme omia ajatuksiamme. Tämä siksi koska lakitekstit ovat täysin oma kirjallisuuden alansa jonka lukemisen ymmärtäminen on oma työnsä, varsinkin henkilöille, kuten me, jotka emme ole aiemmin olleet tekemisissä lakitekstien kanssa.

Myöhemmin tarkasteltuamme Duodecimin verkkosivuja tarkemmin, löysimme heidän sivunsa lopusta copyright – merkin sekä tiedot tekstin aiemmista kirjoittajista ja muokkaajista.

Sovimme Duodecimin yhteyshenkilöjen kanssa, että saamme käyttää heidän tekstiään käännöksessämme, kunhan käännöstä ei käytetä julkisesti. He ovat myös tietoisia siitä, että lopullinen käännettävä teksti eroaa heidän alkuperäisestään.

Kokonaisuudessaan lähteiden- ja tiedon kerääminen olivat meille suurin työvaihe siitä syystä, että tutkimme alaa joka on meille molemmille lähestulkoon tuntematon.

Haastetta lisäsi myös tekijänoikeuksien monimuotoisuus sekä se, kuinka lain pykälät vaikuttavat toisiinsa hyvinkin sokkeloisesti (Toikkanen & Oksanen 2011, 22).

Tämän saimme huomata varsinkin mitä pidemmälle tutkimme lähdeteoksia sekä aihetta itseään. Ensimmäiset pykälät ovat täysin selkeitä ja niissä ilmoitetaan selkeästi kenellä on oikeus ja mihinkä, tämän jälkeen on jäljellä loput 72 pykälää jotka selvittävät mahdolliset poikkeukset sekä yksityiskohdat tekijänoikeuslaeista. (Toikkanen & Oksanen 2011, 22.)

Produktin lähtötekstin muokkaamisen ja kääntämisen lisäksi opinnäytetyömme oli suurelta osin tiedonkeruuta, sen sisäistämistä ja soveltamista omaan aiheeseemme. Käännöksen tekemistä emme kokeneet lopulta kovinkaan haasteellisena, koska aiheeseemme liittyvät produktiiviset viittomat eivät olleet sellaisia joita olisi tarvinnut alkaa selvittämään eri asiantuntijatahoilta, vaan selvisimme oman kokemuksemme ja tietotaitojemme perusteella. Lisäksi saamamme palaute käännöksemme ensimmäisestä versiosta ohjasi meitä sujuvampaan ja ymmärrettävämpään lopputulokseen.

Produktin viimeistelyvaiheessa on hyvä mietittävä, että lisäämmekö produkti DVD:lle myös palovamman hoito-ohjeen tekstiversion. Lisätessä tekstiversion DVD:lle mahdollistamme sen, että produktimme tarkastelija voi myös tarvittaessa tukeutua tekstiversion.

5.1 Käännösprosessi

Saatuamme lopullisen luvan valitsemamme lähtötekstin käyttöön, aloimme suunnitella käännöksen tuottamista ja siihen liittyviä ulkoisia tekijöitä sekä itse asiasisältöä. Emme vielä olleet tässä vaiheessa miettineet kuka lähtötekstin tulee viittomaan suomen kieleltä suomalaiselle viittomakielelle.

Vaihtoehtoina pidimme ammattitulkkia, molempia tai vain toista meistä. Peilatesamme vaihtoehtoja omiin aikatauluihimme totesimme viisaimmaksi tuottaa käännös itse, koska tulkkien aikataulut eivät välttämättä kohtaa omiamme toivotulla tavalla.

Pohdimme myös, että tulisiko tallenteen teon yhteydessä käyttää rekvisiittaa vai ei. Tärkeintä tietenkin on, että tausta on valkoinen tai neutraali, jolloin viittova henkilö erottuisi selvästi.

Koska käännöksemme ja produktimme tulee vain ja ainoastaan Humakin opetustulkikeskuksen käyttöön, emme kokeneet enää tässä vaiheessa käännöksen työstämisestä samanlaisia paineita, kuin jos olisimme tuottaneet produktin julkiseen levityk-

seen. Työstimme lähtötekstistä tiivistelmän, johon kokosimme mielestämme tärkeimmät asiat liittyen palovamman hoitoon ja sen tunnistamiseen.

Ennen videointia tapasimme ja sovimme käytettävistä viittomista ja viittomien produktiivisuudesta, joita tulisimme käyttämään käännoksessämme, jotta voisimme tahoillamme harjoitella lähtötekstiä ennen sen kuvaamista.

Yhdessä työstäminen osoittautui opinnäytetyön kannalta hyväksi tavaksi, koska kykenimme refleктоimaan toisiamme, sekä sopimaan asioista kasvotusten. Viittomien visualisointi oli myös helpompaa kuin puhelimen välityksellä.

Vaikka tarkoituksenamme oli tehdä käänнос ilman lehtoreiden apua, huomasimme pian käännostä suunnitellessamme ja viittomavastineita pohtiessamme, että lehtoreiden konsultointi olisi tarpeen ainakin joissain kohdissa. Vastaamme tuli muutamia viittomia ja käännosongelmia, joihin tarvitsimme apua käännoksen hienosäätöä varten.

Ensimmäisinä esimerkkeinä ottaisimme produktissamme käytettävät sanat ”syövyttää ja kudosa.” Itsessään sana ”syövyttävä aine” tarkoittaa kemiallista ainetta, joka tuhoaa esimerkiksi ihmisen iholle joutuessa ihon päällimmäisen kerroksen ja/tai jopa kudosta.

Mietimme pitkään sanan tarkoitusta niin itse aineen kuin käytännönkin kannalta. Mitä syövyttävä aine on ja kuinka se vaikuttaa? Syövyttävä aine on tuhoava aine, mutta koska iho voi tuhoutua niin monella eri tavalla, emme ole varmoja voiko viittomaa TUHOTA käyttää tässä tapauksessa.

Pohdimme myös ”syövyttävä” sanan käytössä vaihtoehtoa SULAA viittomaa. Tajuusimme kuitenkin nopeasti, etteivät syöpyminen ja sulaminen ole tässä kontekstissa verrattavissa varsinkaan viittomatasolla.

Päädymme käyttämään produktissamme viittomaa, joka kuvastaa käteen tulleen syövyttävän aineen vaikutusta ihoon. Viittoma on itse keksitty, koska emme sen osalta saaneet ehdotuksia lehtoreilta, mutta se kuvastaa mielestämme erittäin selkeästi syövyttävän aineen iholle joutumisen lopputulosta. Sana ”syöpyä” kuvastaa hyvin

käyttämäämme viittomaa, koska kuvastamme ei-dominoivalla kädellä paikkaa, johon syövyttävää ainetta on joutunut ja dominoivalla kädellä aineen imeytymistä ihonalaisiin kudoksiin.

Toisena hankalana viittomana on sana KUDOS. Olemme selanneet terveysviittomia Internetistä löytämättä vastinetta sanalle ”kudos.” Ihmisessä esiintyvät ihonalaiset kudokset muodostuvat toimivista elävistä soluista, joten on oletettavaa, että tätä kyseistä viittomaa on hieman vaikea selittää viittomakielellä.

Ratkaisuja produktiivisten viittomien käyttöön lähdimme pohtimaan täysin visuaalisuuden sekä viittomisen käytännöllisyyden kautta; missä tämä kudos sijaitsee ja mihin haluamme sen paikantaa saadaksemme tuotoksesta sujuvan ja ymmärrettävän.

Kertoessamme esimerkiksi käden kudoksen tuhoutumisesta, on kudos silloin heti ihon alla. Tällöin meidän on ensin viitottava viittoma IHO ja sen jälkeen kuvailtava sen alla olevaa kudosta esimerkiksi KERROS viittomalla, mutta käytettävä kuitenkin huuliota KUDOS. Päädyimme produktissamme käyttämään juuri tätä edellä mainittua tapaa, koska se tuntui realistisimmalta tavalta tuoda ilmi viittoman merkitys.

Käytämme käänöksessämme myös paljon kuvailevia viittomia, esimerkkinä lause: ”Peitä voideside sidetaidoksella ja kiinnitä se haavateipillä tai kevyesti joustinsiteellä.” Kyseisessä lauseessa on monta sanaa, jotka on kuvailtava siteen ja teipin laittotavalla.

Lauseen pituuteen verrattuna siinä käytetyt viittomat jäävät melko vähäisiksi, koska lause on todella kuvaileva. Käänöksessämme on monta samantapaista kohtaa, joten on tärkeää tuoda ilmi esimerkiksi oikeanlaiset siteidensidontatyylit.

Vaikka päädyimmekin työstämään käännöstämme itsenäisesti, oli ohjaajamme sitä mieltä, että meidän olisi kuitenkin hyvä saada palautetta ennen lopullisen tuotteen tuotosta.

Päätimme, että toinen meistä tuottaa käännöksen kokonaisuudessaan videolle. Lähetimme ensimmäisestä tuotoksesta linkit tilaajallemme ja eräälle lehtorillemme

kommentoitavaksi. Lehtoriltamme emme ehtineet saada palautetta, mutta sen sijaan toinen tilaajamme ehti kommentoida tuotosta.

Olimme onnistuneet tuottamaan hyviä käännösratkaisuja ja saimme niistä hyvää palautetta, varsinkin produktiivisten viittomien osalta. Rakentavan palautteen pohjalta lähdimme selkeyttämään ja korjaamaan käännoistämme lopulliseen muotoonsa.

Produktimme kuvausvaiheessa ei ilmennyt sen suurempia ongelmia kuvauspaikan valinnasta, tekniikan järjestämisestä eikä produktin työstöön tarvittavan materiaalin hankinnasta. Saimme kuvattua produktin omalla kameralla, joten meidän ei tarvinnut lainata tekniikkaan liittyviä välineitä muilta tahoilta. Produktin ollessa valmis, poltimme sen itse DVD:lle. Opinnäytetyöstämme aiheutuneet kulut jäivät siis minimaalisiksi.

6 TULOKSET

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseemme saimme vastauksen lähdekirjallisuutemme kautta. Saimme varmennuksen pohdinnoillemme ja tuloksillemme konsultoimamiemme henkilöiden kautta (Vilkkä & Airaksinen 2003, 64).

Lainopillisen näkökulman mukaan tuotoksen tai teoksen käyttöön tulee pyytää lupa tekstiä muokatessa esimerkiksi käännoksissä, varsinkin jos teos ei ole tulossa pelkästään omiin käyttötarkoituksiin.

Tärkeää on muistaa myös teoksen ja tekijän respekti- ja isyysoikeus unohtamatta siteerausta, jos käyttää jonkun toisen tuottamaa tekstiä omana lähteenään. On myös otettava tuotettavan teoksen luonne huomioon siteerauksia tehdessä, tekijän täytyy huolehtia siitä, että siteeraukset pysyvät lain asettamissa rajoissa. On plagiointia ja jopa rangaistavaa esittää toisen henkilö tuotoksia tai ajatuksia ominaan.

Huomasimme että jo maalaisjärkeä käyttämällä ja toisen oman ja omaisuuden kunnioittamisella pääsee jo hyvin alkuun, epäselvässä tilanteessa selvittäessä saako jotain teosta käyttää. Toisen oman kunnioittaminen onkin mielestämme tärkeässä roolissa kun tarkastellaan tekijänoikeuksia.

Käännöksen tekijällä on itsenäinen oikeus käännökseensä, mutta käännös ei saa olla loukkaava lähtötekstiä tai tekstin luojaan kohtaan eikä antaa väärää kuvaa teoksesta tai sen tekijästä, tämä on suoraa respektioikeuden noudattamista.

Pohdimme, mitä tarkoittaa kääntäjän itsenäinen oikeus käännökseen? Tarkoittaako se sitä, että saatuamme luvan tekstin käyttöön saisimme kuitenkin levittää ja käyttää tekstiä kuten haluamme, kunhan vain mainitsisimme lähtötekstimme ja sen tekijät selkeästi? Tämä kysymys johdatteli meitä toisen tutkimuskysymyksemme pariin ja sen vastauksen äärielle.

Päädymme pohdintojen ja lähdeostosten tarkastelujen jälkeen lopputulokseen että ei, emme saa käyttää tekstiä kuinka haluamme. Koska olemme tekstin tekijöiden ja tekstin oikeuksien omistajan kanssa neuvotelleet ja sopineet tekstin levityksestä ja käyttötarkoituksista. Tässä vaiheessa esiin velvollisuutemme noudattaa respektioikeutta tekijää kohtaan sekä lainopillista näkökulmaa tekstin oikeuksien omistajaa kohtaan.

Mielestämme olisi ensinnäkin epäkohteliasta ja erittäin törkeää sekä väärin toimittu, jos emme toteuttaisi tekijänoikeuslakia varsinkin sen jälkeen kun olemme opinnäytetyömme puitteissa siihen tutustuneet. Tässäkin tilanteessa mielestämme oman sivistyksen ja järjen käyttö nousee tärkeäksi aspektiksi käännöksen käyttöä ja sopimusta ajatellen.

Emme saa, emmekä aio käyttää käännöstämme muuten kuin sopimuksen osoittamalla tavalla. Kuitenkin käännöksen teko tuo esille myös tilanteen, jossa Duodecimin tulisi myöhemmin pyytää meiltä lupa, mikäli he haluaisivat käyttää produktiamme jos-sain.

Vaikka he omistavatkin lähtötekstin, eivät he silti omista tekemäämme käännöstä, vaan käännöksen omistamme me, koska me olemme tehneet käännöstyön ja produkti on meidän oma itsenäinen tuotoksemme, joka ilmentää persooniamme (Mansala, 2009, Sorvari 2007, 41–42).

Tekijänoikeuslait ovat tutkimuskenttänä niin laaja ja sovellettavissa oleva ala, että tutkimuskohteita riittää varmasti useampaakin opinnäytetyötä varten. Jatkotutkimuskysymyksenä ehdottaisimme tutkimusta, jossa selvitetäisiin näkyvätkö tekijänoikeu-

det ammattitulkin arjessa ja jos näkyvät niin kuinka ja missä tilanteissa ja kuinka ne otetaan huomioon.

7 POHDINTA

Aloittaessamme työstämään opinnäytetyötämme, emme vielä tienneet millaiseen lopputulokseen päätyisimme tuotoksemme kanssa. Varsinkin työn alkuvaiheilla kamppailimme työmme kaksiosaisuuden kanssa ja pohdimme kysymyksiä kuten: kuinka saamme työn yhteneväksi riippumatta siitä, että meillä on tehtävänä käännös ja tutkittavana aiheena tekijänoikeus.

Työn edetessä ja aiheita työstäessämme ja tutkiessamme asia kuitenkin alkoi valjeta yhä enemmän ja saimme muodostettua sillat työmme osien välille. Huomasimme myös, kuinka emme olleet aiemmin pohtineet tekijänoikeudellisia näkökulmia saamissamme tehtävissä. Emme kumpikaan ole tutustuneet kuin pintaraapaisuna tekijänoikeuksiin aiempina opiskeluvuosinamme.

Alkuun meitä ei viehättänyt ajatus tehdä tutkimusta, jonka aiheena ovat tekijänoikeudet. Kirjallisuuteen tutustuttumme, huomasimme aiheen mielenkiintoiseksi. Tässä vaiheessa työtä alkoivat myös selkiytyä tutkimuskysymyksemme, jotka aiemmin olivat hyvinkin epätarkkoja ja liian laaja-alaisia koskien työtämme.

Tutkimuskysymysten selkiytyessä nousi meille mielenkiinto ja into opinnäytetyötämme kohtaan aivan uudelle tasolle. Immateriaalioikeudet ovat mielenkiintoisia sekä koskettavat meitä enemmän kuin olimme aiemmin ymmärtäneetkään. Aiemmin koko koulunkäynnin aikana emme ole ajatellut koko asiaa. Emme ehkä ole kokeneet olennaiseksi ja meitä liikuttavaksi asiaksi huomioida lähteitä muuten kuin kirjoitetuissa teksteissä.

Olemme todennäköisesti ajatelleet ja olettaneet, että liikkeessämme pelkässä koulumaailmassa, omassa suljetussa yhteisössämme, ei tekijänoikeuksillakaan ole niin merkitystä.

Alun pitäen meille opetetaan jo lapsena tietynlaista tekijänoikeuslakia. Olemme molemmat saaneet kotona opin, kuten varmasti useimmat lapset, että lainatessa kaverin tai sisaruksen lelua tai kirjaa, tulee aina pyytää lupa. Koskaan ei saa ottaa salaa toisen omaa.

Mielestämme tällainen ajattelutapa toimii myös myöhemmällä iällä, ei niinkään yhtä karrikoidusti, mutta periaatteeltaan kyllä. Esimerkkinä tällaiselle toiminnalle aikuisiällä toimii oma opinnäytetyömme. Ennen lakioppiin tai lähdekirjallisuuteen tutustumista, kun emme olleet varmoja kuinka tulisi toimia, päätimme toimia opitun mallin mukaan ja olla riskeeraamatta mitään ja osoittaa puhdasta perinteistä kohteliaisuutta tekstin omistajaa kohtaan, eli toteutimme tietämättämme respektioikeutta lähtötekstille.

Olemme varmoja, että emme ole toiminnallamme loukanneet kenenkään oikeuksia opinnäytetyötämme koskevissa asioissa, koska olemme kokeneet tärkeäksi selvittää asiat varmoiksi ja toimia vasta sen jälkeen. Mielestämme tässä olisi myös hyvä ohjenuora tekijänoikeuksien pohtimisien ja käyttöluvan hankkimisten suhteen.

Opinnäytetyömme aikana olemme oppineet paljon lähteiden käytöstä ja niiden soveltamisesta sekä tekijänoikeuksista ylipäätään. Opintojemme aikana on ollut mielenkiintoista huomata kuinka omat silmämme ovat avautuneet uusille asioille ja että millä tavalla olemme sisäistäneet oppimaamme tietoa. Toivoisimmekin, että jatkossa tekijänoikeuksista puhuttaisiin enemmän muissakin yhteyksissä kuin pelkästään kirjoitus- tai esseetehtävissä, ja opiskelijoille tuotaisiin ilmi sellaista tietoa, jota he oikeasti tarvitsevat.

LÄHTEET

Apajalahti, Ahto & Sotala, Kaj 2010. Joka piraatin oikeus. Helsinki: WSOY.

Harenko, Kristiina & Niiranen, Valtteri & Tarkela, Pekka 2006. Tekijänoikeus, kommentaari ja käsikirja. Helsinki: WSOY.

Immonen, Leena & Pakkala-Weckström, Mari & Vehmas-Lehto, Inkeri (toim.) 2011. Kääntämisen tekstilajit ja Tekstilajien kääntäminen. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Mansala, Maija-Leena 2009. Tekijänoikeus opetuksessa. Opas opettajille, kouluttajille ja opetushallintoon. Helsinki: Edita Publishing Oy.

Pihlajarinne, Taina 2012. Lupa linkittää, toisen aineiston hyödyntämisen tekijänoikeudelliset rajat. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.

Poroila, Heikki 2006. Tekijänoikeus ja kirjastot, tietoverkkojen maailmassa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu Oy.

Reiss, Katharina & Vermeer, Hans J. 1984. Mitä kääntäminen on. Helsinki: Oy Gaudemus Ab.

Saarti, Jarmo 2013. Kiinalaisen kaunokirjallisuuden suomennokset 1900-luvulla. Kääntämisen ja vastaanoton kulttuurinen konteksti. Jyväskylän yliopisto

Sorvari, Katariina 2007. Tekijänoikeuden loukkaus. Helsinki: WSOY.

Toikkanen, Tarmo & Oksanen, Ville 2011. Opettajan tekijänoikeusopas. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Vehmas-Lehto, Inkeri 1999. Kopiointia vai kommunikointia? Johdatus käännosteoriaan. Helsinki: Oy Finn Lectura Ab.

Vilka, Hanna & Airaksinen, Tiina 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1961/19610404>. Viitattu 23.3.2014

LIITTEET

Liite 1.

http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=spr00009

Palovammat

Ensiapuopas

31.5.2012

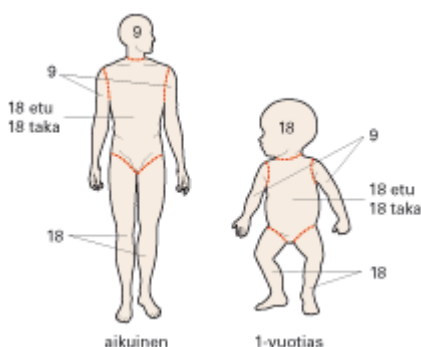
Maaret Castrén, Henna Korte ja Kristiina Myllyrinne

- Palovamman laajuus ja syvyys
- Pinnallisten palovammojen kotihoito-ohjeet
- Erityistilanteita
- Palovammojen ehkäisy

Palovamma on lämmön tai syövyttävän kemiallisen aineen aiheuttama kudostuho, jossa iho ja mahdollisesti myös sen alaiset kudokset vaurioituvat. Sairaalahoitoa vaatii palovamman vuoksi Suomessa 1 200 ja tehohoitoa 50–80 henkeä vuosittain. Heistä lähes puolet on lapsia. Vakavista palovammoista selviytyminen riippuu autettavan iästä. Lapset ja nuoret selviytyvät parhaiten.

Palovammoja aiheuttavat

- avotuli
- kuuma neste, höyry tai esine
- syövyttävät kemikaalit
- sähkö
- säteily.

Palovamman laajuus ja syvyys

Palovammat luokitellaan laajuuden ja syvyyden mukaan. Laajuutta määriteltäessä käytetään yhdeksän prosentin sääntöä. Kämmenen laajuus on 1 % , yläraajan on 9 % ja alaraajan 2 x 9 % kehon pinta-alasta. Pienten verisuonien vioituttua palaneelta alueelta tihkuu runsaasti verinestettä. Jos vamma on laaja, voi verinesteen menetys johtaa sokkiin. Vakavissa palovammoissa on sokin vaara, jos palovamman pinta-ala on aikuisella yli 15 %, ja lapsella yli 5–10 %.

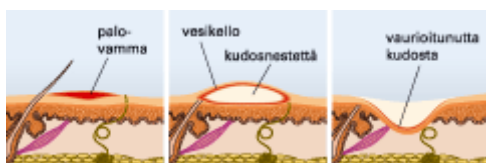
Pinnallinen palovamma

Vamma voidaan todeta pinnalliseksi, 1. ja 2. asteen vammaksi, säilyneen tunnon, kosteuden ja karvoituksen perusteella.

Ensimmäisessä (1.) asteessa kudosaaurio rajoittuu ihon pintakerrokseen. Palovamman aiheuttaa esimerkiksi aurinko tai kuuma neste. Iho on pinnalta kuiva, punoittava ja arka kosketukselle. Siinä on kirvelevää kipua, mutta ei rakkuloita.

Toisessa (2.) asteessa palanut alue ulottuu ihon syvempiin pintakerroksiin. Palovamman aiheuttaa esimerkiksi kuuma vesi, vesihöyry tai öljy. Ihon pinnalle muodostuu rakkuloita, joiden muodostuminen saattaa kestää kaksikin vuorokautta. Vammasta voi irrota ihon ulointa kerrosta. Vaurioalue on punoittava, turvonnut ja erittäin kivulias.

- Pinnallinen palovamma paranee noin viikon kuluessa ilman, että siitä jää arpi.
- Syvän palovamman paraneminen kestää kauan ja vaatii yleensä leikkaushoidon.

Kuva 2. Palovammat luokitellaan syvyyden mukaan pinnallisiin ja syviin palovammoihin.

Syvä palovamma

Kolmannen (3.) asteen palovamma ulottuu kaikkien ihokerrosten läpi, mutta voi ulottua myös syvempiin kudoksiin. Palovamman aiheuttaa esimerkiksi tuli, sähkö tai sula metalli. Vaurioalue on kuiva ja se ei aisti kipua, koska hermopäätteet ovat vaurioituneet. Kipua voi tuntua kuitenkin reuna-alueilla. Iho on väriltään harmaa, helmenvalkoa tai tumma, hiiltynyt. Palovamma paranee hitaasti, ja siihen muodostuu aina arpi. Laajat ja vaikeat palovammat hoidetaan aina ihosiirroilla.

Pinnallisten palovammojen kotihoito-ohjeet

Toimi näin pinnallisessa palovammassa

- Jäähdytä palovammaa välittömästi juoksevan, viileän veden alla tai vesiastiassa 10–20 minuuttia. Viileä vesi vähentää kipua ja estää palovamman leviämisen syvemmälle ihon kerrokseen.
- Älä puhko rakkuloita, jotta epäpuhtauksia ei pääse kudoksiin.
- Jos iho on erittävä tai siinä on rakkuloita, voit panna vaurio-alueen päälle palovamman hoitoon tarkoitetun voidesiteen, joita voit ostaa apteekista. Peitä voideside sidetaitoksella ja kiinnitä se haavateipillä tai kevyesti joustinsiteellä. Pidä sidettä pari päivää. Älä anna siteen kastua.
- Jos palovamma tulehtuu, hakeudu lääkäriin.

Kuva 3. Jäähdytä palanut ihon kohta heti viileällä vedellä.

Jatkohoitoa vaativat palovammat

Jatkohoitoa vaativat ainakin seuraavat palovammat:

- Kämmentä suuremmat 2. asteen palovammat
- Kasvojen ja käsien syvät palovammat
- Kaikki 3. asteen palovammat
- Sähköpalovammat
- Hengitystiepalovammat
- Vanhusten lievätkin palovammat
- Lapsen palovammat, jos vähänkin epäilet, että vammat eivät ole pinnallisia tai vamma on yli lapsen kämmenen kokoinen.

Kuva 4. Peitä palovamma puhtaalla kuivalla siteellä tai kankaalla. Tue palanut raaja koho- asentoon turvotuksen vähentämiseksi.

Toimi näin, kun palovamma vaatii jatkohoitoa

- Soita hätänumeroon 112, jos vaurioalue on laaja tai jos autettavalla on häiriöitä hengityksessä tai verenkierrossa.
- Käännä tajuton, normaalisti hengittävä autettava kylkiasentoon.
- Varaudu sähköpalovamman saaneen henkilön elvytykseen.
- Jos autettavalla on kasvopalovamma tai hengitys on vaikeutunut, pane hänet puoli-istuvaan asentoon.
- Jäähdytä ihopalovammaa juoksevan, viileän, huoneenlämpöisen veden alla tai vesiastiassa 10–20 minuuttia, ellei palanut alue ole yli 10 % kehon pinta-alasta ts. vastaa toisen yläraajan pinta-alaa, jolloin alilämpöisyyden riski kasvaa.
- Jos iholle on joutunut syövyttävää ainetta, huuhtelee ja pese iho perusteellisesti.

- Älä yritä irrottaa iholle kiinnipalanutta ainetta, älä myöskään riisu palaneita vaatteita, elleivät ne kiristä tai vaikeuta hengitystä.
- Estä autettavan jäähtyminen suojaamalla hänet.
- Seuraa autettavan tilaa ammattiavun tuloon saakka ja soita 112 uudestaan, jos tila selkeästi muuttuu.

Erityistilanteita

Palovamma hengitysteissä

Jos autettava on hengittänyt kuumia nesteitä tai palokaasuja, on epäiltävä hengitystiepalovammaa. Palovammat kasvoissa, suussa ja nielussa voivat nopeasti aiheuttaa hengitysvaikeuksia ja jopa tukehtumisen. Hengitystiet ovat voineet palaa, mikäli kasvot tai ripset ja kulmakarvat ovat palaneet. Autettavalla voi olla hengitys- ja puhevaikeuksien lisäksi myös käheä ääni (ks. [Jatkohoitoa vaativat palovammat ja Tulipalot](#)).

Kemikaalin aiheuttama palovamma

Syövyttävä kemikaali voi iholle joutuessaan tuhota kudokset hyvinkin syvältä. Iho muuttuu rakkulaiseksi ja karstaiseksi. Joskus aine voi olla kuumaa ja paksua, jolloin se palaa ihoon kiinni, esimerkiksi asfaltti, piki, liima (ks. [Jatkohoitoa vaativat palovammat ja Myrkytykset](#)).

Sähkön aiheuttama palovamma

Sähköiskun aiheuttamat palovammat ovat syviä. Palovamma voi syntyä, jos sähkö kulkee kehon läpi tai se polttaa ihon pinnan. Ainoat näkyvät palojäljet voivat olla kohdissa, joista sähkö on mennyt kehoon sisään ja tullut sieltä ulos. Todelliset vauriot ovat kuitenkin syvällä kudoksissa ja voivat ulottua aina lihaksiin asti. Sähkötapaturmissa on varauduttava myös elvytykseen (ks. [Sähkötapaturmat ja Peruselvytys](#)).

Auringon polttama iho

Auringossa vietetyn ajan pituus ja säteilyn voimakkuus vaikuttavat ihon palamiseen. Mitä pystysuorempaa säteet tulevat, sitä enemmän vaurioita ne aiheuttavat. Ihon toistuva palaminen lisää syöpäkasvainten kehittymisen riskiä. Solariumin aiheuttamat palovammat voivat joskus olla hyvinkin vakavia.

Auringon polttaman ihon oireet

- Iho on punainen, turvonnut ja kivulias.
- Iholla voi olla rakkulamuodostusta.

Toimi näin auringon polttamisissa

- Jäähdytä ihoalue viileällä vedellä.
- Voit levittää iholle ohuelti mietoa hydrokortisonivoidetta.
- Suojaa palanut ihoalue auringolta.
- Jos palovamma on laaja tai hyvin kivulias, ota yhteys lääkäriin.
- Jos yleisoireina esiintyy esimerkiksi päänsärkyä, pahoinvointia tai pyörrytystä, voi kysymyksessä olla auringonpistos (ks. [Lämpösairaudet](#)).

Palovammojen ehkäisy

Toimi näin palovammojen ehkäisemiseksi

- Varaudu tulipalon varalle (ks. , Tulipalot).
- Opetä lapselle mahdollisimman varhain tulen ja kuumen veden vaarat.
- Rakenna suojakaiteet saunankiukaan eteen, ja hanki lapsen turvaksi liesisuoja.
- Pidä lapset riittävän etäällä ulkogrilleistä tai nuotioista.
- Käytä suojavoiteita auringossa ollessasi.

Liite 2.

Palovamma

Palovamma on lämmön tai syövyttävän kemiallisen aineen aiheuttama kudostuho, jossa iho ja mahdollisesti myös sen alaiset kudokset vaurioituvat. Palovammoja on eriasteisia, jotka lukeutuvat pinnallisiin palovammoihin ja jatkohoitoa vaativiin palovammoihin.

Palovamman voi aiheuttaa:

- avotuli
- kuuma neste, höyry tai esine
- syövyttävät kemikaalit
- sähkö
- säteily

Pinnallisten palovammojen kotihoito-ohjeet:

Toimi näin pinnallisessa palovammassa

- Jäähdytä palovammaa välittömästi juoksevan, viileän veden alla tai vesiastiassa 10-20 minuuttia. Viileä vesi vähentää kipua ja estää palovamman leviämisen syvemmälle ihon kerrokseen.
- Älä puhko rakkuloita, jotta epäpuhtauksia ei pääse kudoksiin.
- Jos iho on erittävä tai siinä on rakkuloita, voit panna vaurio-alueen päälle palovamman hoitoon tarkoitettua voidesiteen, joita voit ostaa apteekista. Peitä voideside sidetaitoksella ja kiinnitä se haavateipillä tai kevyesti joustinsiteellä. Pidä sidettä pari päivää. Älä anna siteen kastua.
- Jos palovamma tulehtuu, hakeudu lääkäriin.

Jatkohoitoa vaativat palovammat:

- Kämmentä suuremmat 2. asteen palovammat
- Kasvojen ja käsien syvät palovammat
- Kaikki 3. asteen palovammat
- Sähköpalovammat
- Hengitystiepalovammat

- Vanhusten lievätkin palovammat
- Lapsen palovammat, jos vähänkin epäilet, että vammat eivät ole pinnallisia tai vamma on yli lapsen kämmenen kokoinen

Toimi näin, kun palovamma vaatii jatkohoitoa

- Soita hätänumeroon 112 tai lähetä tekstiviesti hätänumeron tekstiviestipalveluun, jos vaurioalue on laaja tai jos autettavalla on häiriöitä hengityksessä tai verenkierrossa.
- Käännä tajuton, normaalisti hengittävä autettava kylkiasentoon.
- Varaudu sähköpalovamman saaneen henkilön elvytykseen.
- Jos autettavalla on kasvopalovamma tai hengitys on vaikeutunut, pane hänet puoli-istuvaan asentoon.
- Jäähdytä ihopalovammaa juoksevan, viileän, huoneenlämpöisen veden alla tai vesiastiassa 10-20 minuuttia, ellei palanut alue ole yli 10 % kehon pinta-alasta ts. vastaa toisen yläraajan pinta-alaa, jolloin alilämpöisyyden riski kasvaa.
- Jos iholle on joutunut syövyttävää ainetta, huuhtele ja pese iho perusteellisesti.
- Älä yritä irrottaa iholle kiinnipalanutta ainetta, älä myöskään riisu palaneita vaatteita, elleivät ne kiristä tai vaikeuta hengitystä.
- Estä autettavan jäähtyminen suojaamalla hänet.

Seuraa autettavan tilaa ammattiavun tuloon saakka ja soita 112 uudestaan, jos tila selkeästi muuttuu.